

Σύγχρονη Εκπαίδευση

Αντισταθείτε...

Η θηλιά του χρέους

Το PSI, τα CDS και το... πεζοδρόμιο...

*Άρθρα - Μελέτες - Έρευνες / Τεκμήρια από την εκπαιδευτική
πραγματικότητα / Βιβλιογραφική - Λογοτεχνική Σ.Ε.*

Σχολικός Σύμβουλος: Διοίκηση της Εκπαίδευσης – Παιδαγωγικά
Τμήματα: κίνητρα φοιτητών για διδασκαλικό επάγγελμα –
Αξιολόγηση μαθητή: Σχολική επίδοση – Διαπολιτισμική επικοινωνία:
Η ελληνική ως ξένη γλώσσα – Αμμωνίτες: ελληνικά απολιθώματα –
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Βιβλιο-κριτική: Θέματα αιεφόρου
ανάπτυξης στην Εκπαίδευση και Περιβαλλοντική
Εκπαίδευση γένους θηλυκού) – Περιοδεύοντας στα ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Αφιέρωμα: ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

*Η Χώρα του Αριστοτέλη: Εικόνες της Ελλάδας
μέσα από διδακτικά εγχειρίδια της ελληνικής
ως ξένης γλώσσας υπό το πρίσμα των πολυγραμ-
ματισμών και της διαπολιτισμικής επικοινωνίας*

*Κωνσταντίνος Δ. ΝΤΙΝΑΣ, Τατιανή Κ. ΠΑΠΑ**

Εισαγωγή

Όταν κάποιος καταπιάνεται με τη συγγραφή εγχειριδίων για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως ξένης, κατά κύριο λόγο ενδιαφέρεται αξιοποιώντας τα διδάγματα της γλωσσολογίας και της παιδαγωγικής επιστήμης να βοηθήσει τον μαθητή να κατακτήσει τις βασικές δομές και το βασικό λεξιλόγιο της ελληνικής γλώσσας. Επειδή όμως η γλώσσα δεν είναι αδιαχώριστη από τον τόπο, το χρόνο, την κοινωνία και τον πολιτισμό, είναι μάλλον αναπόφευκτο τα εγχειρίδια αυτά να αντανακλούν ή να αναπαράγουν διάφορες εικόνες και αντιλήψεις των συγγραφέων και γενικότερα της κοινωνίας και της περιρρέουσας ατμόσφαιρας μέσα στην οποία γράφτηκαν. Μελετώντας τα εγχειρίδια της σειράς *Η Χώρα του Αριστοτέλη*

για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης προσπαθήσαμε να ανιχνεύσουμε και να σκιαγραφήσουμε πώς παρουσιάζεται η εικόνα της Ελλάδας μέσα από την επιλογή του υλικού και των κειμένων.

Το γεγονός ότι η σειρά αυτή γράφτηκε τη δεκαετία του 1990 μας παρέχει την αναγκαία απόσταση ασφαλείας, ώστε τα διάφορα ιστορικά και κοινωνικοπολιτικά γεγονότα που παρεισφρέουν μέσα στο διδακτικό υλικό να μπορέσουμε να τα δούμε και να τα εκτιμήσουμε με μεγαλύτερη αντικειμενικότητα και νηφαλιότητα. Πιστεύουμε ότι η έρευνά μας θα βοηθήσει όσους ασχολούνται με τη συγγραφή διδακτικών εγχειριδίων αλλά και όσους διδάσκουν κάνοντας χρήση εγχειριδίων υπενθυμίζοντάς μας πόσο στενά συνδέεται η γλώσσα με τον πολιτισμό και πόσο ακόμα και οι επιλογές κειμένων αλλά και λέξεων μπορεί να είναι διαποτισμένες από ιδεολογία.

* Ο Κωνσταντίνος Δ. Ντίνας είναι καθηγητής γλωσσολογίας, ελληνικής γλώσσας και διδακτικής της στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Η Τατιανή Κ. Παπά εργάζεται ως φιλόλογος στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση από το 2000. Το 2008 ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές της σπουδές στην Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας.

Η έρευνα των διδακτικών εγχειριδίων στην Ελλάδα

Μέχρι τώρα έχουν εκπονηθεί αρκετές έρευνες οι οποίες εξετάζουν την εικόνα της Ελλάδας τόσο στα σχολικά βιβλία ιστορίας των γειτονικών μας χωρών όσο και στα σχολικά βιβλία στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην ίδια τη χώρα μας (Άχλης 1993, Δραγώνα-Φραγκουδάκη 1997, Αβδελά 1998, Μήλλας 2002).

Τα διδακτικά εγχειρίδια για την εκμάθηση της ελληνικής ως ξένης γλώσσας αποτελούν ένα σχετικά καινούριο πεδίο έρευνας και ειδικά για την εικόνα της Ελλάδας σε αυτά δεν έχουν γίνει αρκετές αναλύσεις. Στη βιβλιογραφία καταγράφονται σποραδικές δημοσιεύσεις σε περιοδικά και πρακτικά συνεδρίων (Σαπιρίδου 1996:162, Χατζηδάκη 1996: 139, Ψάλτου-Joysey 2001: 74-75).

Για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης δεν υπάρχει ένα και μοναδικό εγχειρίδιο για τη διδασκαλία της, όπως συμβαίνει με τα σχολικά εγχειρίδια, ούτε υπάρχει κάποιος κρατικός φορέας που να ελέγχει και να υπαγορεύει το περιεχόμενό τους, όπως γίνεται στην υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση. Επίσης, όσοι γράφουν εγχειρίδια για την ελληνική ως ξένη δεν είναι πάντα Έλληνες και δεν απευθύνονται γενικά και αόριστα σε ένα κοινό ατόμων που επιθυμούν να μάθουν νέα ελληνικά, αλλά σε ομάδες που έχουν ειδικές ανάγκες εκμάθησης της γλώσσας. Η συγγραφή των εγχειριδίων επηρεάζεται από παράγοντες όπως η ηλικία, το επίπεδο μόρφωσης και η μητρική γλώσσα των μαθητών-στόχων, η χώρα στην οποία θα πραγματο-

ποιηθούν τα μαθήματα, το αναμενόμενο γλωσσικό επίπεδο γλωσσομάθειας και ο σκοπός εκμάθησης της ελληνικής (Ψάλτου-Joysey A. 2001:13).

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας η ανίχνευση και η χαρτογράφηση του εθνικού εαυτού και της σχέσης του με τους «άλλους» δεν είναι πάντα εύκολη υπόθεση. Μελετώντας τα εγχειρίδια της σειράς για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης *Η Χώρα του Αριστοτέλη* χρειάστηκε να ανακαλέσουμε στο μυαλό μας γεγονότα της δεκαετίας του '90 σημαντικά για την ελληνική κοινωνία: πρώτα κύματα «Ρωσοπόντιων», Αλβανών, Ανατολικοευρωπαίων, Αφρικανών και Ασιατών μεταναστών και προσφύγων, πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, ίδρυση του κράτους της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας με το όνομα «Μακεδονία». Αν και η σειρά *Στη Χώρα του Αριστοτέλη* έχει καθαρά χρηστικό και διδακτικό χαρακτήρα, το κλίμα και ο απόηχος εκείνων των γεγονότων αντηχεί μέσα από την επιλογή των κειμένων, των θεμάτων ακόμα και του εικονιστικού υλικού των εγχειριδίων¹.

Γλώσσα – επικοινωνία – πολιτισμός

Η εκμάθηση μίας ξένης γλώσσας δεν είναι μόνο θέμα κατάκτησης του λεξιλογίου και των κανόνων γραμματικής και συντακτι-

1. Τα βιβλία της σειράς του επιπέδου αρχαρίων κυκλοφόρησαν το 1994, των μέσων το 1995 και των προχωρημένων το 1996.

κού της. Τα μοντέρνα διδακτικά μοντέλα των ξένων γλωσσών αλλά και τα διδάγματα του γραμματισμού δίνουν έμφαση στον σημαντικό ρόλο που παίζουν τα περιβάλλοντα και οι καταστάσεις επικοινωνίας. Στις μέρες μας πλέον παράγονται ποικιλία μορφών κειμένων μέσα σε τεχνολογικά αναπτυγμένες πολυγλωσσικές και πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Σύμφωνα με ομάδα επιστημόνων που συναντήθηκε στο New Hampshire της Αυστραλίας για να συζητήσει το μέλλον του γραμματισμού:

Οι διαφορές γλώσσας, λόγου, και επιπέδων λόγου είναι δείκτες των διαφορών των κόσμων ζωής. Καθώς οι κόσμοι ζωής αποκλίνουν όλο και περισσότερο και τα όριά τους γίνονται όλο και πιο θολά, κεντρική πραγματικότητα της γλώσσας γίνεται η πολλαπλότητα των νοημάτων και η διαρκής τους διάτμηση. Όπως ακριβώς υπάρχουν πολλαπλά στρώματα στην ταυτότητα του καθενός, έτσι υπάρχουν και πολλαπλοί λόγοι περί ταυτότητας και πολλαπλοί λόγοι περί αναγνώρισης που πρέπει να γίνουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Πρέπει να διαθέτουμε ικανότητα στη διαπραγμάτευση αυτών των πολλών κόσμων ζωής – των πολλών κόσμων ζωής μέσα στους οποίους κατοικεί ο καθένας μας και τους συναντούμε στην καθημερινότητάς μας.

(M. Kalatzis & B. Cope 1999, 686)

Όταν κάποιος μαθαίνει μια ξένη γλώσσα, πρέπει παράλληλα με την εκμάθηση των γραμματικών και συντακτικών κανόνων να κατανοεί ότι υπάρχουν διαφορετικά πολιτιστικά πλαίσια στα οποία είναι υποχρεωμένος να κινηθεί ανάλογα με τον πολι-

τισμό με τον οποίο έρχεται σε επαφή. Ο όρος *διαπολιτισμική επικοινωνία* (intercultural communication) αναφέρεται στην επικοινωνία ανάμεσα σε άτομα ή ομάδες με διαφορετικό πολιτιστικό υπόβαθρο (Χαραλαμπίκης 2001: 130-131). Η διαπολιτισμική επικοινωνία ως κλάδος σπουδών ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του '50 με τις εργασίες του Hall και άλλων μελών του Foreign Service Institute στις ΗΠΑ. Για τη διαπολιτισμική επικοινωνία είναι καθοριστικής σημασίας ο τρόπος με τον οποίο κρίνονται και αξιολογούνται σε διάφορους πολιτισμούς οι λειτουργίες της γλώσσας. Μέσα από τις διαφορετικές γλώσσες και γλωσσικές ποικιλίες έρχονται στην επιφάνεια πλευρές της ιστορίας, της κοσμοθεωρίας, των αξιών και των θρησκευτικών πεποιθήσεων των ατόμων που απαρτίζουν μια κοινωνία. Με την έννοια αυτή η γλώσσα αποτελεί συστατικό στοιχείο του πολιτισμού.

Όπως υποστήριξε ο Hall, «ο πολιτισμός είναι επικοινωνία και η επικοινωνία είναι πολιτισμός». Γι' αυτό, όταν εξετάζουμε την επικοινωνία και τον πολιτισμό, είναι δύσκολο να διακρίνουμε πού τελειώνει το ένα και πού αρχίζει το άλλο, ποια είναι η ηχώ και ποιος είναι ο ήχος. Στο ίδιο μήκος κύματος ο Hall διαπιστώνει ότι δεν υπάρχει όψη του ανθρώπινου βίου που να μην αφορά τον πολιτισμό. Ο πολιτισμός είναι μέρος αυτού που είμαστε κι επιπλέον το γεγονός ότι μοιραζόμαστε τον ίδιο πολιτισμό με άλλους ανθρώπους παρέχει τη βάση, για να μπορούμε να μοιραζόμαστε μαζί τους παρόμοιες εμπειρίες. Γεννιόμαστε όλοι με την ίδια ανατομία και φυσιολογία σε έναν κόσμο που αρχικά δεν έχει νόημα, γιατί δεν ερχόμαστε στον κόσμο γνωρίζοντας προκαταβολικά πώς να ντυθούμε, τι

να φάμε, ποιους θεούς να λατρέψουμε, για ποια πράγματα να αγωνιστούμε ή με ποιο τρόπο να ξοδεύουμε τα χρήματά μας. Ο πολιτισμός είναι ταυτόχρονα ο δάσκαλος και το βιβλίο παίζοντας κυρίαρχο ρόλο στη ζωή μας (Hall 1977:13-17 & Samonai, Porter, McDaniel 2007: 16-17).

Η γλώσσα αποτελεί συστατικό στοιχείο κάθε πολιτισμού, καθώς όχι μόνο επιτρέπει στα μέλη του να μοιράζονται ιδέες, απόψεις και πληροφορίες, αλλά αποτελεί ταυτόχρονα μία από τις κυριότερες μεθόδους μετάδοσής του. Είτε πρόκειται για την αγγλική, την κινέζικη ή τη γαλλική γλώσσα, οι περισσότερες λέξεις, έννοιες, η γραμματική και το συντακτικό φέρουν τη σφραγίδα του αντίστοιχου πολιτισμού.

Η έρευνα και το υλικό

Μέσα σ' αυτό το ευρύ θεωρητικό πλαίσιο προσπαθήσαμε με βάση τα διδακτικά εγχειρίδια της σειράς *Στη χώρα του Αριστοτέλη* να διερευνήσουμε :

1. την εικόνα της Ελλάδας και των τυχόν στερεοτυπικών αναπαραστάσεών της,
2. αν στα εγχειρίδια αυτά η αίσθηση της ελληνικότητας, με την έννοια της ταυτότητας και της συνείδησης, που είναι εθνική, θρησκευτική, γλωσσική και γενικότερα πολιτισμική, περιγράφεται ως αναλλοίωτη και αδιάσπαστη, όπως και στα σχολικά εγχειρίδια της δημόσιας υποχρεωτικής εκπαίδευσης, και
3. κατά πόσο το «συγκείμενο», δηλ. το πνεύμα της εποχής και η περιρρέουσα ατμόσφαιρα επηρέασαν το περιεχόμενο των εγχειριδίων.

Επιλέξαμε τη σειρά *Στη χώρα του Αριστοτέλη* για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνει:

— Έχει στόχο τη διδασκαλία της ελληνικής αποκλειστικά ως ξένης γλώσσας, όπως αναφέρεται στο εισαγωγικό σημείωμα του Βιβλίου Μαθητή του επιπέδου αρχαρίων.

— Η σειρά έχει γραφτεί για ενηλίκους μαθητές. Παρόλο που δεν διευκρινίζεται ποια είναι η ταυτότητα των μαθητών και αν τα μαθήματα προορίζονται να διεξαχθούν στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, η συχνή αναφορά περιοχών της Θεσσαλονίκης και η επιλογή των θεμάτων φωτογραφίζουν ένα κοινό με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, που γνωρίζει καλά την αγγλική και τη γαλλική, βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη και επιθυμεί να μάθει ή να βελτιώσει τα ελληνικά του, για να ακολουθήσει ανώτερες σπουδές στην Ελλάδα (Ψάλτου-Joysey A. 2001:74-75).

— Η συγγραφική ομάδα της σειράς, που απαρτίζεται από διδάσκοντες του Σχολείου Ελληνικής Γλώσσας του ΑΠΘ (Δανάη Γκιώχα-Περγαντή, Ελένη Δεμίρη-Προδρομίδου, Ευαγγελία Παναγοπούλου, Θάλεια Στεφανίδου-Δημητρακοπούλου, Σαπφώ Τλούπα και Άννα Χατζηπαναγιωτίδη), έχει θέσει εξ αρχής ως έναν από τους στόχους της συγγραφής των εγχειριδίων τη μετάδοση μέσα από επικοινωνιακές καταστάσεις όχι μόνο στοιχείων της ελληνικής γλώσσας, αλλά και στοιχείων του ελληνικού πολιτισμού (Γκιώχα-Περγαντή κ.ά. 1994:9). Σύμφωνα με το επικοινωνιακό μοντέλο διδασκαλίας, για να καταστεί ο μαθητής αποτελεσματικός πομπός και δέκτης μηνυμάτων, πρέπει να

αποκτήσει συνείδηση της γλώσσας και της γλωσσικής επικοινωνίας, προκειμένου να ανταποκριθεί στις διάφορες επικοινωνιακές ανάγκες. Η γλώσσα δε λειτουργεί σε απομόνωση από το περιβάλλον μέσα στο οποίο ομιλείται, αλλά είναι μία διαπροσωπική δραστηριότητα και έχει μία ξεκάθαρη σχέση με την κοινωνία. Υπό αυτό το πρίσμα, η μελέτη μίας γλώσσας πρέπει να εστιάσει στη χρήση της σε σχέση με τα συμφραζόμενα, τόσο τα γλωσσικά όσο και τα κοινωνικά (Berns 1984:5)

— Έχει τύχει κρατικής και ευρωπαϊκής αναγνώρισης. Πιο συγκεκριμένα αποτελεί καρπό συνεργασίας ελληνικών και ξένων φορέων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς συντάχθηκε στο πλαίσιο ευρωπαϊκού προγράμματος με την επωνυμία «Στη χώρα του Αριστοτέλη», το οποίο διευθύνεται από το ΑΠΘ. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, που εγκαινιάστηκε το 1994 από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) και την ΕΤ3, με την οικονομική ενίσχυση της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Πρόγραμμα LINGUA) και τη συνεργασία του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, της σχολής ξένων γλωσσών Berlitz και του εκδοτικού οίκου University Studio Press.

Το Σχολείο Ελληνικής Γλώσσας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης λειτουργεί από το 1970 υπό την εποπτεία της Φιλοσοφικής Σχολής. Προσφέρει μαθήματα ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού σε αλλοδαπούς και ομογενείς που πρόκειται να φοιτήσουν σε ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα ή επιθυμούν, μέ-

σω της ελληνικής γλώσσας, να γνωρίσουν καλύτερα την Ελλάδα. Απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνει κάποιος δεκτός ως σπουδαστής του Σχολείου είναι να είναι κάτοχος τουλάχιστον απολυτηρίου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Μέθοδος - αποτελέσματα

Η μέθοδος που χρησιμοποιήσαμε για την εξέταση των κειμένων των εγχειριδίων ήταν η ανάλυση περιεχομένου (Θεοδώρου Δ. & Καψάλης Α. 2002. Καψάλης Α. & Χαραλάμπους Δ. 1995. Μπονίδης Κ. 2004). Μετά από προσεκτική μελέτη του δείγματος και με βάση τα ερωτήματα που θέσαμε από την αρχή της έρευνάς μας αποφασίσαμε να κατατάξουμε τις αναφορές μας γύρω από τρεις βασικές θεματικές κατηγορίες με βάση το τρίσημο (βλ. τον **Πίνακα** που ακολουθεί):

1. Αρχαία Ελλάδα — 2. Μεσαιωνική Ελλάδα — 3. Νεότερη Ελλάδα

Οι υποκατηγορίες υποδηλώνουν τις εξειδικευμένες διαστάσεις της έννοιας για τις οποίες γίνεται λόγος μέσα στα κείμενα. Όλες οι αναφορές καταγράφουν σημαντικές πτυχές και διαστάσεις της έννοιας «Ελλάδα» και προσπαθούν να την προσεγγίσουν από πολλές διαφορετικές σκοπιές.

Παρατίθενται οι κατηγορίες και οι υποκατηγορίες ονομαστικά:

1. Αρχαία Ελλάδα: 1.1 Μυθολογία — 1.2 Ιστορία-αρχαιολογία — 1.3 Διαχρονική Ελλάδα

2. Μεσαιωνική Ελλάδα: 2.1 Ιστορία-Αρχαιολογία — 2.2 Τέχνες
3. Νεότερη Ελλάδα: 3.1 Ιστορία — 3.2 Τέχνες — 3.3 Λαϊκός πολιτισμός — 3.4 Φυσικό περιβάλλον / κλίμα — 3.5 Τουρισμός — 3.6 Ευ ζην (κουζίνα-διασκέδαση) — 3.7 Κοινωνία — 3.8 Οικονομία — 3.9 Ελλάδα εκτός συνόρων

Σχολιασμός των αποτελεσμάτων

Από την αρχή η έρευνά μας δεν έχει αξιολογικό χαρακτήρα, γιατί δεν υπάρχει μία και μόνη αντικειμενικά ορθή εικόνα της Ελλάδας, την οποία οι συγγραφείς των εγχειριδίων θα είχαν την υποχρέωση να αναπαραστήσουν. Είναι φανερό ότι οι συγγραφείς της *Χώρας του Αριστοτέλη* απέφυγαν συνειδητά το φοκλόρ και τις υπερβολές. Σε αρκετά σημεία, από ό,τι δείχνει η ανάλυση περιεχομένου, φαίνεται να υιοθετούν κυρίαρχες τρέχουσες αντιλήψεις ως προς την ιστοριογραφία και τα εθνικά θέματα.

Όσον αφορά τους τρεις στόχους που έθεσε η έρευνά μας προκύπτει ότι:

- Στη χώρα του Αριστοτέλη η αίσθηση της ελληνικότητας με την έννοια της ταυτότητας και της συνείδησης (εθνικής, θρησκευτικής, γλωσσικής και γενικότερα πολιτιστικής) περιγράφεται αναλλοίωτη και αδιάσπαστη, όπως και στα σχολικά εγχειρίδια της δημόσιας υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Το περιεχόμενο και η συχνότητα των αναφορών της θεματικής κατηγορίας «Αρχαία Ελλάδα» επιβεβαιώνει την αντίληψη ότι η ελληνική αρχαιότητα αποτελεί έναν από τους πόλους γύρω από τους οποίους δομείται η νεοελληνική ταυτότητα (Φραγκουδάκη & Δραγώνα 1997: 25). Και μόνο ο τίτλος αυτής της μεθόδου, *Στη χώρα του Αριστοτέλη*, παραπέμπει στην αντίληψη ότι η σχέση εμάς των Νεοελλήνων με το αρχαίο ελληνικό παρελθόν είναι γραμμική,

Πίνακας: Συγκεντρωτικός πίνακας των σχετικών και των απόλυτων συχνοτήτων ανά θεματική κατηγορία και υποκατηγορία

Θεματική κατηγορία	Υποκατηγορία	Συχνότητα	Ποσοστά %
1. Αρχαία Ελλάδα	1.1 Μυθολογία	13	4,46
	1.2 Ιστορία- Αρχαιολογία	31	11,42
	1.3 Διαχρονικότητα	10	3,72
	υποσύνολο	54	19,60
2. Μεσαιωνική Ελλάδα	2.1 Ιστορία-Αρχαιολογία	5	1,86
	2.2 Τέχνες	5	1,86
	υποσύνολο	10	3,72
3. Νεότερη Ελλάδα	3.1 Ιστορία	10	3,72
	3.2 Τέχνες	63	23,42
	3.3 Λαϊκός Πολιτισμός	29	10,78
	3.4 Φυσικό Περιβάλλον	27	10,04
	3.5 Τουρισμός	11	4,09
	3.6 Ευ ζην	14	5,2
	3.7 Κοινωνία	24	8,92
	3.8 Οικονομία	17	6,32
	3.9 Ελλάδα εκτός συνόρων	11	4,09
	υποσύνολο	206	76,68
	Σύνολο	270	100%

αδιάσπαστη και συνεχής. Η αψίδα του Γαλερίου, που τίθεται στην αρχή κάθε μαθήματος και αποτελεί το σχεδιαστικό μοτίβο που καθορίζει εικονικά τα όρια των ενοτήτων, είναι ένα άλλο στοιχείο που συνηγορεί υπέρ του ότι συνθέτουμε τις σημερινές μας ταυτότητες και αυτοπροσδιοριζόμαστε με βάση τις σχέσεις μας με το παρελθόν. Το γεγονός ότι οι αναφορές στη Μεσαιωνική Ελλάδα είναι πενιχρές αντανακλά την κυρίαρχη αντίληψη ότι το βυζαντινό μας παρελθόν δεν είναι εφάμιλλο του αρχαιοελληνικού. Οι ισχνές αναφορές στη Μεσαιωνική Ελλάδα πιθανόν να είναι επίσης δείγμα έμμεσης υποτίμησής της.

- Ως προς την εικόνα της σημερινής Ελλάδας, εκτός από το ζήτημα της συνέχειας που θίξαμε προηγουμένως, δεν θα διαφωνούσαμε με την άποψη που διατυπώνει η Ψάτλου-Joysey σχετικά με την εικόνα της Ελλάδας σ' αυτή τη σειρά: Η εικόνα της Ελλάδας και των Ελλήνων που δίνεται μέσα από τα κείμενα δεν έχει υπερβολές. Δημιουργείται η εντύπωση μιας σύγχρονης κοινωνίας, που ζει σε ένα μεγάλο αστικό κέντρο και ασχολείται με διάφορες κοινωνικές, επαγγελματικές και προσωπικές δραστηριότητες των ατόμων που την αποτελούν, έχει μια μακρόχρονη ιστορία και ακολουθεί κάποιες παραδόσεις ως μέρος της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Δεν δημιουργούνται στερεότυπα φυλής, προωθείται όμως ο χαρακτήρας του καλλιεργημένου και ευγενικού ατόμου με καλλιτεχνικά, ιστορικά και ακαδημαϊκά ενδιαφέροντα, γι' αυτό και η γλώσσα διατηρείται στο επίπεδο του μορφωμένου πολίτη (Ψάτλου-Joysey 2001: 80).

Ως προς την υποκατηγορία «νεότερη ιστορία», ως σημαντικότερες πτυχές της ιστορίας αυτής της περιόδου προβάλλονται η Ελληνική Επανάσταση και η εποποιία του 1940. Άλλος ένας σταθμός είναι η απελευθέρωση της Μακεδονίας από τους Τούρκους —και ειδικά της Θεσσαλονίκης, η οποία παρουσιάζεται ως πόλη διαχρονική και ως σταυροδρόμι πολιτισμών. Γενικά, η Θεσσαλονίκη είναι η πόλη στην οποία εστιάζει περισσότερο όλη η σειρά.

Ως προς την υποκατηγορία «τέχνες» το γεγονός ότι συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό αναφορών όλων των υποκατηγοριών και ότι υπάρχουν πολλές αναφορές με θετική κατεύθυνση επιβεβαιώνει την άποψη των συγγραφέων ότι οι τέχνες ανθούν και σήμερα στην Ελλάδα. Προβάλλεται ιδιαίτερα η λογοτεχνική και η εικαστική παραγωγή. Τα ονόματα των λογοτεχνών και γενικότερα των καλλιτεχνών που προβάλλονται περισσότερο είναι ο Θόδωρος Αγγελόπουλος, ο Νίκος Καζαντζάκης, ο Κωνσταντίνος Καβάφης, ο Γιώργος Σεφέρης, ο Γιώργος Νταλάρας, ο Μάνος Χατζηδάκης, ο Μίκης Θεοδωράκης, ο Κώστας Τσόκλης, ο Τσαρούχης, ο Παρθένης. Αξιοσημείωτες είναι οι λιγοστές αναφορές στο θέατρο και η έλλειψη αναφορών στην τέχνη του χορού.

Στην υποκατηγορία «λαϊκός πολιτισμός» προβάλλονται έθιμα διαφόρων περιοχών αλλά και η λαϊκή παραγωγή στον χώρο της κεραμικής, της μεταλλοτεχνίας, της κεντητικής, της υφαντικής, της ξυλογλυπτικής, της ζωγραφικής, της λογοτεχνίας. Ο λαϊκός πολιτισμός συγκεντρώνει τις περισσότερες αναφορές μετά τις «τέχνες» με απόλυτη συχνότητα 29. Ακολου-

θεί τρίτη με 27 αναφορές η υποκατηγορία «φυσικό περιβάλλον». Προβάλλονται οι φυσικές ομορφιές της Ελλάδας, το κλίμα της αλλά και διάφοροι υδροβιότοποι της καθώς και οι προσπάθειες για την προστασία τους. Το πρόβλημα της μόλυνσης του περιβάλλοντος είναι υπαρκτό.

Γενικά ο τουρισμός παρουσιάζεται ως ένα υψηλών προδιαγραφών προϊόν. Αυτό αντικατοπτρίζεται και στη θετική κατεύθυνση των αναφορών. Δεν προβάλλεται μόνο ο τουρισμός των πολυσύχναστων νησιών, όπως η Κρήτη και η Μύκονος, αλλά και η Θάσος, το Σουφλί, η Ξάνθη, η Καστοριά, όπως και ο οικοτουρισμός.

Στην υποκατηγορία «ευ ζην» οι Έλληνες εμφανίζονται ως ένας λαός που δεν είναι ιδιαίτερα αθλητικός και που αγαπά την καλή ζωή και το ξενύχτι.

Στην υποκατηγορία «κοινωνία» προβάλλεται ο ρόλος που εξακολουθεί να έχει η θρησκεία και ο γάμος στην ελληνική κοινωνία. Επίσης, προβάλλονται ως σημαίνοντα κοινωνικά προβλήματα τα ναρκωτικά, τα τροχαία, το κάπνισμα και η ανεργία.

Στην υποκατηγορία «οικονομία» κυριαρχεί μία αισιοδοξία ως προς την πορεία της ελληνικής οικονομίας, μια και από το σύνολο των 17 αναφορών οι 12 έχουν θετική κατεύθυνση. Προβάλλεται η ναυτιλία καθώς και η εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας με τη διεύρυνση διαφόρων ελληνικών επιχειρήσεων στα Βαλκάνια και τις προσπάθειες ένταξής μας στη ζώνη της ΟΝΕ.

Στην υποκατηγορία «Ελλάδα εκτός συ-

νόρων» δίνονται πληροφορίες με έμμεσο τρόπο για τα «εθνικά» μας θέματα: την τουρκική εισβολή στην Κύπρο και τη μικρασιατική καταστροφή. Άλλωστε τόσο από τον πίνακα απόλυτων συχνοτήτων των νησιών όσο και από τον πίνακα απόλυτων συχνοτήτων των εθνοτήτων που εμφανίζονται στα κείμενα, οι λέξεις *Κύπρος*, *Ελληνοκύπριος*, *Τουρκοκύπριος* και *Τούρκοι* εμφανίζονται με μεγάλη συχνότητα.

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ζήτημα που έθεσε η εργασία μας, το πώς η περιρέουσα ατμόσφαιρα επηρέασε το περιεχόμενο των βιβλίων έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

- Το γεγονός ότι από όλη την Αρχαία Ελλάδα οι συγγραφείς ρίχνουν το βάρος στην Αρχαία Μακεδονία και στους Μακεδόνες Μ. Αλέξανδρο, Φίλιππο και Αριστοτέλη πιθανόν να έχει σχέση με το ότι στη δεκαετία του '90 προέκυψε το θέμα της ανεξαρτησίας της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και το ζήτημα της νέας της ονομασίας. Στη Θεσσαλονίκη και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας έγιναν ογκώδη συλλαλητήρια για την ελληνικότητα της Μακεδονίας. Πιθανόν οι αναφορές αυτές να αποτελούν τον απόηχό τους.
- Ακόμα, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις, το Κυπριακό, η είσοδος της Ελλάδας στη ζώνη του Ευρώ, η Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης αποτελούσαν μείζονα θέματα της επικαιρότητας εκείνης της εποχής και, όπως έδειξε η ανάλυση, είχαν τη θέση τους μέσα στις σελίδες των εν λόγω εγχειριδίων.

Το ερώτημα «*τί είν' η πατρίδα μας*» επι-

δέχεται πολλαπλές και εντελώς διαφορετικές απαντήσεις, ερμηνείες και θεωρήσεις. Είναι θέμα πολιτικής, ιδεολογίας και κοσμοθεωρίας. Είναι θέμα του ποιος γράφει για ποιον, πού, πότε, πώς, για ποιο σκοπό. Άλλωστε τα εγχειρίδια διδασκαλίας της ελληνικής ως ξένης δεν αντιπροσωπεύουν κάποια στεγανή εκδοχή «επίσημου» λόγου, αποτελούν όμως πρόσφορο και ενδιαφέρον υλικό για να αντλήσει κανείς στοιχεία και να φωτίσει πτυχές της εικόνας της Ελλάδας. Κάθε γενιά αλλά και κοινωνική ομάδα συνδιαλέγεται με το ιστορικό της παρελθόν και αντιλαμβάνεται με τον δικό της τρόπο την έννοια της πατρίδας.

Βιβλιογραφία

- Ασκούνη Ν. 1997. Μια μακριά πορεία στο χρόνο...: οι Έλληνες και οι άλλοι στα βιβλία της γλώσσας, στο Άννα Φραγκουδάκη-Θάλεια Δραγώνα «Τι είν' η πατρίδα μας;» *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Berns M. (1984). Functional approaches to language and language teaching: Another look. In S. Savignon & M. S. Berns (Eds.), *Initiatives in communicative language teaching. A book of readings*. Reading, PA: Addison-Wesley.
- Γκιώχα-Περγαντή κ.ά. 1994. *Στη χώρα του Αριστοτέλη*. Βιβλίο Μαθητή, Επίπεδο Αρχαρίων. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Γκιώχα-Περγαντή κ.ά. 1995. *Στη χώρα του Αριστοτέλη*. Βιβλίο Μαθητή, Επίπεδο Μέσων. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Γκιώχα-Περγαντή κ.ά. 1996. *Στη χώρα του Αριστοτέλη*. Βιβλίο Μαθητή, Επίπεδο Προχωρημένων. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Θεοδώρου Δ. & Καψάλης Α. 2002. Τυπολογία και μεθοδολογία της έρευνας σχολικών εγχειριδίων. *Μακεδόν*, τ. 10, 195-204.
- Hall Ed. 1977. *Beyond Culture*. Anchor Press, N.Y.
- Kalantzis, M & Cope, B. 1999. «Πολυγραμματισμοί» στο Α.-Φ. Χριστίδης (επιμ.) *Ισχυρές και ασθενείς γλώσσες στην Ευρωπαϊκή ένωση: όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού*. Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ, 680-695.
- Καψάλης Α. & Χαραλάμπους Δ. 1995. *Σχολικά εγχειρίδια. Θεσμική Εξέλιξη και Σύγχρονη Προβληματική*. Αθήνα: Έκφραση-Εκπαιδευτική Βιβλιοθήκη.
- Μπονίδης Κ. 2004. *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας. Διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Samovar L, Porther R., McDaniel E. 2007. *Communication between cultures*. Thomson Wadsworth Publ.
- Σαπιρίδου, Α. 1996. Zoi Diamantopoulou – Nina Lindberg, Neugriechisch fuer Angaenger. Neugriechisch fuer Fortgeschrittene, Ismaning 1983, 1991. Στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, *Εγχειρίδια διδασκαλίας της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας*. τομ II, Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ.
- Scollon, R. & Wong-Scollon, S. 2001. *Intercultural communication. A Discourse Approach*. 2nd Edition, Oxford: Blackwell Publishing.
- Χαραλαμπάκης Χ. 2003, Διαπολιτισμική Επικοινωνία και Γλωσσικά Στερεότυπα, *Γλωσσολογία* 15, Αθήνα, 129-173.
- Χατζηδάκη, Α. 1996. Hans und Niki Eideneier, Neugriechisch ist gar nicht so schwer, Reichert, 5η εκδ. 1993. Στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, *Εγχειρίδια διδασκαλίας της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας*. Τομ II. Θεσσαλονίκη.
- Ψάλτου-Joysey, Α. (επιμ.) 2001. *Διδασκαλία της νέας ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας – κριτική επισκόπηση εγχειριδίων*. Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ. □

167 τεύχη, «Σύγχρονη Εκπαίδευση»:

Το έγκυρο, επιστημονικό περιοδικό.

Ένας ζωντανός κρίκος σύνδεσης

Επιστήμης - εκπαίδευσης - Κοινωνίας